

קק"ל חייבת נאמנות, קודם כל לעקרונותיה, שתכליתם קיום חיים יהודיים מלאים בארץ ישראל

שלמה גרבץ

אם באים לסכם, מנקודת הראות של הפרספקטיבה ההיסטורית, את פועלה של קרן קימת, את חזונה, את חלומה ואת הגשמת החזון והחלום – ניתן לומר בוודאות כי מהלך ההתיישבות הגדול שהובילה היה המעשה האחד שאיפשר את תחייתו ואת תקומתו של העם היהודי בארץ ישראל. מן הטעם הזה קרן קימת מייחסת, עד היום, חשיבות ערכית, עמוקה, שורשית ואמיתית כל כך למעשה ההתיישבות עצמו ולמתיישבים הנאחזים בקרקע ארץ ישראל, לעתים גם בציפורניהם, בנסיבות חיים לא פשוטות. כדי להבין את מלוא משמעות מעשה ההתיישבות של קק"ל ראוי להציג מספרים אחדים המדברים בעד עצמם.

בין השנים 1936 ו-1947 רכשה קרן קימת, או אפשר לומר גאלה, 600 אלף דונם. עד אז גאלה קק"ל בסך הכל 300 אלף דונם. רכש זה היה מאמץ אדיר – מבחינה כלכלית ומשפטית – כנגד מגמות הטרור של האוכלוסייה הערבית בארץ ישראל. מחירי הקרקע באותם ימים קשים האמירו באורח דרמטי, ולמרות הכל גאלה קק"ל את אותם מאות אלפי דונמים. בנגב למשל גאלה קק"ל 160 אלף דונם אדמה; בגליל העליון גאלה קק"ל 130 אלף דונם; באזור הרי יהודה גאלה קק"ל 25 אלף דונם. זה היה מאמץ יישובי אדיר, מאמץ לגאול קרקע ולהקים על הקרקע הזאת יישובים עבריים שיתנו תוקף ממשי להיאחזות בקרקע ושיהווו בסיס לחיים האמיתיים של העם היהודי בארץ ישראל.

ב-1947 היו בדרום הארץ ובנגב בסך הכל 28 יישובים, כולם על אדמות קק"ל. בשפלת יהודה היו 55 יישובים, מתוכם 34 על אדמת קרן קימת. בשרון היו 82 יישובים, מתוכם 56 על אדמת קרן קימת. בעמק זבולון היו 24 יישובים, מהם 15 על אדמות קרן קימת. בעמק יזרעאל היו 32 יישובים, 30 מהם על אדמות קרן קימת.

קק"ל חייבת נאמנות, קודם כל לעקרונותיה, שתכליתם קיום חיים יהודיים מלאים בארץ ישראל

בגליל העליון היו 33 יישובים, מתוכם 25 על אדמות קרן קימת. בסך הכל, מתוך 330 יישובים ב-1947, 235 עלו על הקרקע, התפתחו, נשמו וחיו על אדמת קרן קימת. בעצם, אפשר לומר בנוסח של קביעת עובדה: אותה תכנית יישובית שמומשה באופן מרשים כל כך באותן שנים הייתה הבסיס לתכנית גבולות החלוקה שנקבעה, בסופו של דבר, על ידי עצרת האומות המאוחדות ב-1947.

"אם בגלל חוקים

מגבילים שמדינת

ישראל מחויבת

בהם בשם עקרון

השוויון לא יוכל

מינהל המקרקעין

למלא את הייעוד

המיוחד שלשמו

נועדה קק"ל - לא

יהיה מנוס

מהפרדת אדמות

המינהל מאדמות

קרן קימת."

במילים הפשוטות ביותר אפשר לחזור ולומר את האמת: ההתיישבות קבעה את הגבולות. ברור לכל כיום כי הגליל העליון המזרחי ועמק בית שאן, וכמובן עמק יזרעאל והרי אפרים והנגב, נכללו בגבולות מדינת ישראל, לכאורה בהכרעת האומות המאוחדות, אך בעיקר כתוצאה ממעשי ההתיישבות. והגבולות האלה קבעו את העתיד היהודי בארץ ישראל.

מעבר לכל המחלוקות שחלקן מהותיות וחלקן טכניות, ראוי להדגיש נקודה אחת שלגביה אין כל מחלוקת: קרן קימת רואה במעשה ההתיישבות את תכלית הגשמת החזון הציוני בארץ ישראל וגם את תכלית קיומה. אך דווקא בימי מחלוקת אלה חשוב להעלות לדין את השאלה היסודית – אם התכלית הזאת הגיעה לכלל מיצוי, אם התכלית הזו, שלשמה קמה קק"ל והייתה למכשיר בידי עם ישראל להקים, לכונן, לבנות ולהחיות חיים יהודיים בארץ ישראל, אם היא תמה ונשלמה עם הקמת מדינת ישראל העצמאית, או שמא החזון הזה טרם הושלם.

נוכח המציאות הלאומית שבתוכה אנחנו חיים, ברור לכל מי שרוצה לראות את האמת, כי מפעל ההתיישבות טרם השלים את משימתו הלאומית. כדי לדעת איך נראית המציאות כיום, ראוי להשוות אותה למה שהיה כאן בעבר. השוואה טובה אפשר לקבל כאשר מעיינים בספריו של הסופר האמריקאי הנודע מארק טוויין, שביקר בארץ באמצע המאה התשע עשרה ותיאר את רשמיו בספר. טוויין תיאר את השממה הגדולה בארץ ישראל, שהצבע המיוחד אותה הוא הצהוב, על רקע אדמה נטושה מאדם, נעדרת יישובים, חסרת חיים אמיתיים. זה מה שהיה כאן. אנחנו שינינו

כרישי נדל"ן מזמינים "מחקרים היסטוריים"

מדי פעם אנו נתקלים ב"מחקרים היסטוריים" חדשים, שלהערכתנו מוזמנים על ידי מספר כרישי נדל"ן המנסים לגמד את חלקה של קרן קימת במעשה גאולת הקרקע בארץ ישראל. כדוגמה למחקר מוזמן כזה אפשר להביא את המשפט שבפניו עומדת כיום קק"ל שבמסגרתו טוען מושב צור משה שאדמותיו נגאלו על ידי המתיישבים עצמם, וששיוך הקרקע לקרן קימת הוא מעשה של נישול המתיישבים אשר, בפועל, שילמו מממונם עבור הקרקע. אנחנו בקק"ל חשפנו ממצאים היסטוריים עובדתיים שונים לחלוטין מאלה המופיעים במחקרים המוזמנים, ואני משוכנע כי האמת העובדתית תראה אור בבית המשפט. יחד עם זאת אפשר לומר בוודאות, כי המחלוקת עם אנשי התיישבות בנושאי הזכויות הנדל"ניות בקרקע אינן משנות את העובדה ההיסטורית: קרן קימת הייתה ועודנה מתורבת למעשה ההתיישבות, למעשה החקלאות, בידיעה ברורה שאם אין חקלאות ואין התיישבות, אין היאחות באדמת ארץ ישראל.

את הצבע לירוק, העלינו על המפה מאות יישובים שוקקי חיים ונטענו בארץ הזאת 220 מיליון עצים שצבעו בצבעים חיים את הקרקע החרבה של ארץ ישראל.

המאבק להרחבת השטחים הירוקים עולה תמיד על הפרק מחדש כאשר באים לרון בשאלה המהותית אם להקים יישוב נוסף בארץ ישראל. כדי להסביר את הקונפליקט הזה אביא דוגמה. בימים אלה מתמודדת קק"ל עם שאלת הקמתו של יישוב חדש בחבל יתיר. על פי התכנית שהציגו בפני קק"ל אנשי מרחב הדרום במינהל, מדובר ביישוב בשם יתיר אשר קרקעותיו ישתרעו על 707 דונם של אדמות. המינהל שואל מה תהיה עמדת קק"ל לגבי הסוגיה הבעייתית הזו הדורשת הכרעה טכנית, לכאורה, בין שימור הירוק לבין הקמת יישוב חדש, וזו גם שאלה אידיאולוגית, למעשה, כיוון שהיא חייבת להכריע מה עדיף: משימת שימור הירוק או הרחבת ההתיישבות היהודית בארץ ישראל.

חשוב להציג את נימוקי ההתלבטות בין שתי תפיסות העולם – הירוקה (משמרת הטבע) והחומה (מקימת היישובים), כדי שהציבור יבין עד כמה קשה ועמוקה

קק"ל חייבת נאמנות, קודם כל לעקרונותיה, שתכליתם קיום חיים יהודיים מלאים בארץ ישראל

ההתלבטות. נניח שקק"ל עומדת להקים שלושים יישובים חדשים. כמה דונמים דרושים להקמת יישוב קהילתי, לאו דווקא חקלאי? אם מדובר באלף דונם, הרי זה יישוב גדול. אם מדובר באלף וחמש מאות דונם – זה כבר יישוב גדול מאוד. ולכל "החבילה" של היישובים נדרשים 30 אלף דונם בערך, חלקם ירוקים. מול הצורך הקרקעי הזה ניצב החזון של העמקת האחיזה בקרקע בארץ ישראל, וגם הצורך להפריד את היישוב היהודי מההתיישבות הערבית הצפופה המהווה איום אסטרטגי על היישוב היהודי. יחד עם זאת עומד גם השיקול שיש צורך למנוע פלישות אסורות לאדמות העם היהודי ולאדמות מדינת ישראל – אלפי פלישות שכבר הפכו להיות מכת מדינה. הצורך האחרון, משמעותי לא פחות, הוא הצורך האנושי. הרי ברור לכולם כי היישוב בארץ ישראל אינו קופא על שמריו. להפך – הוא גדל. ומשמעות הגידול היא שיש לאפשר לתושבים איכות חיים טובה יותר, שבמסגרתה תהיה לאזרחי ישראל אפשרות לבחור צורות חיים שונות. כדי לענות על כל הצרכים האלה – צריך להרחיב את ההתיישבות היהודית. משמעות ההרחבה איננה רק בנייה לגובה ביישובים יהודיים קיימים, אלא גם הקמת יישובים חדשים, חלקם על חשבון שטחים ירוקים.

כדי להעמיק את האחיזה היהודית באדמת ארץ ישראל אנחנו חייבים ליצור כלים חדשים שיאפשרו ליהודים להתיישב בארץ בשיטת "התיישבות בודדים", למשל. את התהליך הזה יש לאפשר ולהרחיב בכל חלקי ארץ ישראל, בגליל או בנגב, על אדמות קרן קימת וגם, אם אפשר, על אדמות המדינה. על קרן קימת לישראל להיות נאמנה, קודם כל, לעקרונותיה, בהיותה קרן של העם היהודי. ומן הטעם הזה ברור שהיא מוכנה לשעבר את נכסיה כדי להעניק תנופה להתיישבות היהודית בארץ ישראל. קק"ל מצפה למלא את משימותיה באמצעות תקנות וחוקים שיעברו את כל ההליכים הדרושים, ובפירוש לא בניגוד לחוקי ישראל. אם קק"ל תוכל למלא את ייעודה הלאומי בשיתוף עם מינהל המקרקעין, ואם שיתוף פעולה כזה יוכל להוביל למימוש החזון של הרחבת ההתיישבות והעמקתה על ידי הוספת יישובים חדשים, גם באזורי קו התפר וגם באזורים של אוכלוסייה ערבית – אזי תהיה זו שותפות ראויה. אבל אם מינהל המקרקעין, בגלל חוקים מגבילים שמדינת ישראל מחויבת להם בשם עקרון השוויון, לא יוכל למלא את הייעוד המיוחד הזה שלשמו נועדה קרן קימת – הרי לא תיוותר בידי קק"ל כל ברירה אלא להפריד את אדמות המינהל מאדמות קק"ל, כדי שאפשר יהיה לנהל את אדמות העם היהודי בהתאם לתכניות הערכיות והמוסריות של מטרות העם היהודי, על פי אורחות החיים היהודיים, במקום האחד שהוא יהודי, בארץ ישראל.